

ОБЛЫСТЫҚ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ГАЗЕТ

АҚТӨБЕ

1924-2024

ЖЫЛ

ЖҮЗ ЖЫЛ ЖЫЛНАМАСЫ

4 870220 330029

Медицина ғылымдарының докторы, профессор Асылбек Төлеуов өзінің ғибраты мол ғұмырын адам денсаулығын қорғауға арнады. Ол медицина саласындағы қатерлі дерт сырқаттарының алдын алу, емдеу ісінде өзінің біліктілігін танытып, ұзақ жылдар бойы Ақтөбе мемлекеттік медицина институтында (қазіргі М.Оспанов атындағы Батыс Қазақстан медицина университеті) кафедра меңгерушісі, проректор болып, мамандар даярлауға қомақты үлесін қосты. Өмірінің соңғы жылдарында Астана қаласына қоныс аударған білікті ғалым бұл жерде де өзінің мол тәжірибесін ел игілігіне пайдалана бастаған еді. Өкінішке қарай, көптеген іс-жоспарлары оның өзімен бірге кетті. Кейінге қалғаны — азаматтық биік тұлғасын айғақтайтын адамгершілік абзал қасиеттері, ізгілікті іздері, ғылыми ізденіс-жетістіктері мен тағылымдары, ісін лайықты жалғастырған ұрпақтары.

ПРОФЕССОР АСЫЛБЕК ТӨЛЕУОВ ТАҒЫЛЫМЫ

ЖАДЫМДА ЖАРҚЫН БЕЙНЕСІ

Пай-пай, өмір, өтесің-ау бір күні, Тыясың-ау қуанышты, күлкіні, — деп арқалы ақын Мұқағалидың өткініш тірлікке өкініш білдіргеніндей қимастықтан туған көңілсіздеу жайды біз елдің танымал азаматы, жақсы жолдасымыз Асылбек Төлеуов мынау пәнилік ғұмырдан бақилық сапарына аттанған сәтінде бастан кешкен едік. Содан бері де бес жылдың жүзі өтіпті. Уақыт өз ағымымен алға жылжуда, ұрпақ алмасуда.

Дегенмен жастық шағымыздан қатар келе жатқан сыралғы дос, өз ісінің білгір маманы, көпке құрметті азаматтан айырылу бәрімізге де оңайға соқпады. Бұл қаза бәріміздің де жанымызға қатты батты. Бірақ тағдырдың жағмышына қолдан келер қайран жоқ екенін сезініп, көңуге тура келді. Өмірдің заңдылығын, құрлықтың табиғатын ескерсек, тәубеге келетін жағдайларымыз да бар екен.

Біз 1958 жылы Ақтөбе медицина институтына оқуға бірге түстік. Сол күндерден біз Асекең екеуміз жақсы жолдас, дос болып кеттік. Мен соның алдында бір жыл бұрын Ойылдағы қазақ орта мектебін бітірген едім. Асылбек Ырғыз ауданының Ұзынкөл деп аталатын ауылында дүниеге келген екен. Екеуміз де қаймағы бұзылмаған қазақы ауылда туып-өскендіктен бе, алғашқы күндерден-ақ бір-бірімізді жақын ұғынысып, бірге жүретін болдық. Сабақ бірыңғай орыс тілінде жүреді, студент-

ге болдық. Осы перзенттерінің алғашқы қадам басқанынан бастап, өсу-жетілу жолындағы әрбір сатысы Асекеңді бейжай қалдырмайтын. Балаларын жақсы көретін, олардың жақсы азамат болуын қалайтын.

Балаларының үшеуі де әке жолын қуып, қатар жүріп, талай ғылыми ізденістерге барған кездеріміз еске түседі. Шынында да, жастық жігерімізді, бойдағы күш-қуатымызды, біліміміз бен білігімізді қатар жүріп елге қызмет етуге арнаған екенбіз. Бұл жолда медицина ғылымында Асылбек Ермағанбетұлының айшықты ізі қалғандығы мен үшін үлкен мақтаныш, зор мәртебе. Оның жарқын бейнесі әрдайым да жадымызда.

Темірхан СҰЛТАНОВ,
медицина ғылымдарының
кандидаты,
профессор.

Әр жылдарда Қазақстан Республикасы онкологтары, рентгенологтері мен радиологтары IV съезіне, IX Ресей онкологиялық конгресіне қатыстым. Осының бәрінде Асылбек ағам мені қолдап, өзінің іс-тәжірибесінен ақылын айтып, көп жайларда ілгері бағыттап жүрді. Онколог-хирург болып денсаулық қорғау саласының күрделі де жауапты учаскесінде еңбек етуім барысында ағаның аялы алақанын, тілектестігін сезінуім мені жігерлендіре түсті.

Ол менің туған ағам болғанымен, өмірдегі, медицина саласындағы ұстазым да еді. Менен басқа, талай жасқа жол көрсеткенін бүгінде мақтаныш сезімімен еске аламын. Шәкірттерінің бірі — Әріп Қойшыбаев бүгінде кафедра меңгерушісі, онкология саласындағы көрнекті ғалым, танымал дәрігер.

Асылбек ағаның тағы бір жақсы қасиеті — өз соңынан кадрларды тәрбиелеп, ерте білді. Олардың білімін жетілдіру үшін ірі қалалардан білікті мамандарды арнайы шақырып, семинарлар өткізетін, тәжірибелік сабақтар өткізетін.

Ал сырқат жандарға қамқорлығы ерекше еді. Дертіне шипа іздеп, мазасы кеткен адамдарға жылы сөзімен демеу болып, қолдан келген ем-домын жасайтын. Ал сырқаты асқынып кеткен жандарды орталықтардағы ірі емдеу мекемелеріне жіберіп, ұдайы бақылауда ұстап отыратын. Осындай адал еңбегі арқасында қаншама адамның алғысына бөленді десеңізші!

Асылбек ағаның отбасын дәрігерлер әулеті деп атауға болады. Жеңгеміз Ғалия Ғарыпқызы ұзақ жыл Ақтөбеде дәрігер болып жемісті еңбек етті. Балалары Алма, Әлия, Еркінбек — үшеуі де медицина институтының түлектері. Бүгінде өмірден өз орындарын тауып, олардың әрқайсысы әкелерінің жақсы есімін лайықты жалғастыруда.

Ақтөбедегі медицина қызметкерлерін даярлайтын жоғары оқу орнының жақсы атағы бүгінде жан-жаққа жақсы мәлім. Бұл жерден министр де шықты, атақты дәрігерлер де осында тәрбиеленген. Сол қатарда ағам Асылбек Төлеуовтің тұрғаны, бір жағынан, жүрегімізге қуаныш нұрын сепсе, екінші жағынан, бізге үлкен жауапкершілік те жүктейді.

Мен оқу орнының аудиторияларына, зертханаларына барған сайын аяулы ағаның келбетін көз алдыма келтіремін, осында қызмет істеген кезеңдері ойға оралады. Сол жерлерден жігерлі ән-

кесінде ол аса кәсіби біліктілікті қажет ететін мамандық — хирург болуды таңдайды. Әдетте бұл бағытқа студенттер көп ұмтыла бермейді. Өйткені ота жасаудың қиындығы өркімге де белгілі. Ол өзгеше бір талантты, адамның тау-бітті дерлік икемділігін, бейімділігін қажет етеді.

Жас маман Ақтөбе қаласындағы №1 медициналық-санитарлық бөлімде хирург болып, алғашқы тәлімдемеден өтеді. Мұнда тәжірибелі оташылардың жанында жүріп, қолы да, көзі де сырқат сырын ұғынуға, ем жасауға қалыптаса бастайды. Аз-кем тәжірибе жинаған жас жігітті сол кездегі облыстық денсаулық сақтау бөлімі Қарабұтақ ауданына жібереді.

Жауапкершілік жүгін мойынға алып, дербес жұмыс жасау оңай еместігін осында сезінген ол уақытпен санаспастан еңбек етеді, алдына келген сырқаттың амандығы жолында маңдай терін сылып тастап жүріп, кейде демалысты да ұмытып кетеді. Ауылдық жердегі емханалардың материалдық-техникалық жағдайы белгілі, соған қарамастан, жоқтан бар жасап, талай адамның өмірін сақтап қалған жайларын көпшілік кейін айтып жүрді.

Үнемі ізденісті, ілгерілеуді жүрегі қалаған маман 1965 жылы Қазақтың онкология және радиология ғылыми-зерттеу институтының клиникалық ординатурасына талап қылады және осы кезден бастап ғылымға айрықша ден қояды. Бұдан әрі Мәскеудегі Бүкілодақтық онкологиялық ғылыми-зерттеу орталығына аспирантураға түсіп, академик Борис Евгеньевич Петерсонның жетекшілігімен кандидаттық диссертациясын қорғайды. Әуелі тәжірибесін толыстырып, содан кейін оны ғылыми негіздеген дәрігердің біліктілігі Ақтөбеде жоғары бағалана бастайды. Ол өзі білім алған Ақтөбе мемлекеттік медицина институтында кафедра жетекшісі және проректорлық қызметтерді абыроймен атқарып, болашақ мамандарды даярлауға сүбелі үлесін қоса бастайды.

Сексенінші жылдардың соңында Мәскеудегі беделді ғылыми орталықта докторлық диссертациясын қорғаған ғалым онкология саласында Қазақстанда өңеш және асқазан хирургиясы саласында жетекші маман ретінде көрінді. Оның қатысуымен Ақтөбедегі онкологиялық диспансерде күрделі операциялар жасауға жол ашыла бастады. Медициналық университеттің өзінде осы бағытты дамытуға мүмкіндік туды, студенттер арасында да қызығушылық байқала бастады. Асылбек аға жастарға жол көрсетуден, бағыт сілтеуден ешқашан да шегінген емес.

Ол университетте онкология кафедрасына он жылдан астам уақыт жетекшілік жасап, жас мамандардың көп-

Екеуміз де қаймағы бұзылмаған қазақы ауылда туып-өскендіктен бе, алғашқы күндерден-ақ бір-бірімізді жақын ұғынысып, бірге жүретін болдық. Сабақ бірыңғай орыс тілінде жүреді, студенттерге қойылатын талап та күшті. Біз алғашқы күннен-ақ лекцияларды мұқият тыңдап, берілген тапсырмаларды ынтамен орындауға ұмтылдық. Бұл ретте Асекең өзінің табандылығымен, зеректігімен көзге түсті. Екеуміз қатар жүріп 1964 жылы институтты бітіріп шықтық. Қолымызға дипломымыз тиген соң

орталығы ауруханасы директорының емдеу жөніндегі орынбасары. Ол 1996-2006 жылдар аралығында Мәскеудің жетекші емдеу орталықтарында қызмет жасады. Оның ішінде Н.Блохин атындағы Ресей онкологиялық орталығында және интервенциондық кардиоангиология ғылыми-практикалық орталығында басшылық лауазымдарда болды. Медицина ғылымдарының кандидаты, «Денсаулық сақтау ісін ұйымдастыру» мамандығы бойынша жоғары категориялы дәрігер. Адал да көрнекті қызметі үшін

Теміржан СҮЛТАНОВ,
медицина ғылымдарының кандидаты, профессор.

ТӘЛІМІ ТЕРЕҢ АҒА ЕДІ...

«Алдыңда ағаң болған қандай жақсы!»

Осы бір өлең жолдарындағы жылы сөздің өмірдегі құдіретін өз көзіммен көрген, жаныммен сезінген адаммын мен. Оған облыстың медицина саласында еңбегі сіңген белгілі маман дәрігер, менің асыл ағам — Асылбек Төлеуов себепші болғанын әр кезде мақтаныш сезімімен айтып жүремін.

Біздің әкеміз Төлеу Шерімбетов кезінде өзінің еңбегіне сүйенген, ілгері ұмтылысы мен жігер-қайраты арқасында іс басында жүрген, шаруашылық басқарған адам болған. Осы отбасында ағам Асылбек Төлеуов 1941 жылы дүниеге келген. Әкеміздің әкесі, яғни атамыз Ермағанбет құжатта Асекеңнің әкесі іспетті болып рәсімделіп кеткен.

Ал мен болсам соғыс біткеннен кейін, яғни 1946 жылы өмір есігін ашыппын. Сол тұстарда Ырғыз ауданына қарасты Басқұдық атауын алған колхозда әкеміз басқарма төрағасы болған. Бұл кейінгі «Басқұдық» совхозын алған шаруашылық ізі емес, басқа.

Асылбек ағам осы ауылдан бастауыш класты тәмамдап, сосын оқуын көршілес Сарыбұлақ деген жерден жалғастырады. Ондағы жетіжылдықты бітірген соң әкем Ақтөбеге апарып, орта мектепті қалада оқиды. Ал мектепті жақсы оқып аяқтап, сосын Ақтөбе медицина институтына құжаттарын тапсырады, студент атанады. Сол кезден ол өзінен кейінгі мен қатарлы ауыл балаларына үлгі болды. Біз Асылбек ағамыздай студент атансақ, қала көрсек деп армандайтынбыз.

Ауылдан мектеп бітірген жастар көбіне ауыл шаруашылығы мамандығын таңдайтын ол кезде. Мал маманы, инженер болуға талаптанатын. Бір жағы, жолдама беріліп, оқуға түсуге жеңілдіктер де жасалатын. Сол ыңғаймен мен де Алматыға барсам деп ойлап жүрдім. Бірақ Асылбек ағам өзінің қасына шақырды, медицина институтына түсуге үгіттеді. Біз үшін кішкентайымыздан алған тәрбие үлгісі сондай — үлкеннің айтқанын екі етпеге дағдыланғанбыз. Сөйтіп, болашақ ғұмырымды адам денсаулығын қорғауға арнайтындығымды түсіндім. Студенттік кезімде де мамандығымды тереңірек меңгеруге бейімделе түстім. Бұл ретте аға ықпалы болғаны сөзсіз.

1975 жылы Ақтөбе мемлекеттік медицина институтын емдеу ісі бойынша бітіргеннен кейін интернатурадан өтіп, хирург-дәрігер біліктілігіне ие болдым. Содан кейін қатерлі ісікті емдеу мен диагностиканың заманауи әдістері өзімізде білімімді жетілдірдім. 2005 жылы Мәскеудің Н.Блохин атындағы Ресей онкологиялық ғылыми орталығында оқып келдім. Новосібір, Иркутскіде арнайы курстардан өттім.

Ағам менің мамандығым бойынша тереңдеп еңбек етуімді, бір орында тұрып қалмай, ізденуімді, ілгерілеуімді қадағалап отыратын. Соның нәтижесінде бірқатар жетістіктерге қол жеткізген сияқтымын.

Мен оқу орнының аудиторларына, зертханаларына барған сайын аяулы ағаның келбетін көз алдыма келтіремін, осында қызмет істеген кезеңдері ойға оралады. Сол жерлерден жігерлі еңбек етіп жүрген жас буынды көремін. Олар профессор Асылбек Төлеуовтің сенімді ізбасарлары, оның жақсы ісін жалғастырушылар ғой деген пайым ғана көңілімізді бірлеп, жүрекке қуаныш нұрын сыйлайды.

Пазылбек ЕРМАҒАМБЕТОВ,
жоғары дәрежелі дәрігер-хирург.

ҰЗЫНКӨЛДЕН ШЫҚҚАН ҒАЛЫМ

Медицинада өзіндік жолы бар профессор Асылбек Төлеуов 1941 жылы Ырғыз ауданының Ұзынкөл ауылында дүниеге келген. Сол тұста №11 ауыл деген атпен белгілі болған бұл елді мекен тұрғындары заман ағымына орай көптеген қиындықты бастан өткерді.

Асылбектің әкесі — Төлеу Шерімбетов өзінің білім мен біліктілігін еңбекке арнайды, жүрген ортасында жан-жағына жақсы тәрбие таратады, елдің сөзі өтімді көрнекті азаматтарының бірі болады. Ал анасы Нәдира — үй шаруасында, шаңырақтың берекесін келтіріп отыратын адам болған.

Әсіресе соғыстың қысталаң жылдарының өртіне балалығы шарпылған жас буын ойын-күлкіні өзгелерден кемдеу

бастады. Асылбек аға жастарға жетекші ретінде, бағыт сілтеуден ешқашан да шегінген емес.

Ол университетте онкология кафедрасына он жылдан астам уақыт жетекшілік жасап, жас ғалымдардың кандидаттық диссертацияларын сәтті қорғауына қолдау-көмегін жасады.

Өзі де ізденісін тоқтатпай, жетпістен астам ғылыми жарияланымның авторы атанды. Мұның сыртында үш өнертабыстың иегері болуы оның онкология саласында өбден маманданумен бірге, көшбастаушылық биікке көтерілгенін де байқатқандай еді.

Өмір қаншалықты өзгеріп, білім-ғылым дамығанымен, адам денсаулығын сақтаудың құпиясы әлі көп. Сондықтан да ғалымдарымызға артылар үміт те аз емес. Осы ретте оның «Асқазан обырын емдеудің заманауи әдістерінің тиімділігін бағалау» атты еңбегі Одақ көлемінде жоғары бағаланды. Сондықтан да болуы керек, Мәскеу қаласындағы Медицина ғылымдары академиясының онкологиялық ғылыми орталығы баспасынан жарыққа шықты.

— Мен Асылбек ағаның шәкірттерінің бірімін, онкология мамандығына келуіме себепкер болған да осы кісі. Бұл мамандыққа ие болғаныма ешқашан да өкінген емеспін. Сол үшін де ұстазыма айтар алғысым шексіз. Өйткені ауыр дертке шалдыққан адамдарға ем жасап, оларға өзімнің ақыл-кеңесімді беріп, айналама жеңілдік әкелгенімді сезінген сайын еңбегімнің жемісін көргендей боламын, — дейді М.Оспанов атындағы Батыс Қазақстан медицина университетінің онкология және визуалды диагностика кафедрасының меңгерушісі Әріп Қойшыбаев.

берілген жолдама бойынша жан-жаққа жол тарттық. Жоғары оқу орны қабырғасында алған білімімізді іс жүзінде көрсетіп, халық денсаулығын қорғау жолында аянбай еңбек етуге кірістік.

Содан 1971 жылы екеуміз де өзімізді түлетіп ұшырған институт қабырғасына қайта табыстық. Бұл кезде емдеу тәжірибесін біраз меңгерген, ел ішінде еңбек етіп, өмір сынақтарынан біршама өтіп қалған мамандар қатарында болатынбыз. Біз, кешегі студенттер, енді ұстаздық жолға қарай бейімделдік. Сонымен бірге алдымызда ғылыммен шұғылдану міндеті де тұрды.

Асекең мұның алдында Алматыдағы Қазақтың онкология және радиология ғылыми-зерттеу институтының клиникалық ординатурасына түсіп, ғылыми зерттеу жұмыстарының алғашқы баспалдағына аяқ салып тұрған еді.

Медициналық оқу орны қабырғасында және емдеу орындарында Асекең білікті ғалым-дәрігерлер Қыдырқожа Жаманқұлов, Қуандық Дүйсенов, Қапа Құдайбергенов, Намаз Ізімбергенов және ұзақ жыл облыстық аурухананың бас дәрігері болған Ізбасқан Аймағамбетовпен сыйластықта, бір-біріне ерекше құрметпен жұмыс жасады. Шын мәнінде ол өте қарапайым, жолдасқа сенімді, досқа адал, абзал жан еді. Ол осындай ізгілікті қасиеттерімен әріптестері ортасында үлкен беделге ие болды. Өзінен кейінгі жас буынды қамқорлығына алып, жол көрсетіп жүрді. Оларға өзінің тәжірибесін үйретіп, ғасыр дерті — қатерлі ісіктің алдын алу, оны емдеу жолдарын үнемі зерттеп, ғылыми еңбектерінің тұрақты тақырыбына айналдырды.

Мен Асекеңмен, оның отбасымен де өте жақын қарым-қатынаста болғанымды айтқым келеді. Оның балалары — Алма, Әлия, Еркіннің өмір есігін ашып, өулетке қуаныш әкелген сәттерінде бір-

«Құрмет» орденімен, «Денсаулық сақтау ісінің үздігі» төсбелгісімен марапатталды. Ол аяулы әкесінің жақсы істерін осылай жалғастыруда.

Алма да өз мамандығы бойынша жемісті еңбек етуде, ол да халық құрметіне бөленген білікті дәрігер.

Ал Еркінбек денсаулық саласында еңбек жолын бастағанымен, бүгінгі күні заман ағымына сай кәсіпкерлікпен шұғылданып, ауқымды жобаларды жүзеге асыруда.

Ал Асекеңнің аяулы жары, өмірлік серігі Ғалия да ұзақ жыл дәрігер болып еңбек етті. Бүгінде балаларының қызығын көріп, ұрпақ қуанышына бөленген сүйікті әже.

Асылбек Ермағанбетұлы өмірде еңбекқор ұстаз, табанды ғалым еді. Өзінің білімін Мәскеуде жетілдіріп, көрнекті ғалымдардан дәріс алды, әсіресе КСРО Медицина Ғылымдары академиясының мүше-корреспонденті, онкология саласындағы көрнекті ғалым, профессор Борис Евгеньевич Петерсоннан алған тәлім-тағылымын ерекше айтып отыратын. Сол танымал тұлғаның жетекшілігімен кандидаттық диссертациясын қорғады. Кейін ғылыми ізденістерін жетілдіріп, алған тақырыбын одан әрі тереңдетіп, докторлық диссертациясын жазып шықты. Мұның бәрі оған оңайға соққан жоқ. Тынбай іздену, талдау материалдарын салыстыру, белгілі бір қорытындылар жасау ол үшін күнделікті жұмыс дағдысына айналып кеткен еді. Ол қатерлі сырқаттарға тап болған адамдарды жылы қабылдап, қолынан келген көмегін жасауға асығатын. Жергілікті жерде емдеу мүмкіндігі болмаған кезде Алматы, Мәскеудегі білікті ғалымдарға хабарласып, науқастардың емделуіне көмектесіп жүретін. Ең бастысы, елге жаны ашитын. Сондықтан да халық арасында оның беделі өте жоғары болды.

көріп, жоқшылықпен жетілді. Сондықтан ба екен, олар есейе келе білімге ерекше құштарлық танытты.

Солардың бірі жасөспірім Асылбек орта мектепті бітірген соң жоғары білім алуға талаптанады. Ойлана келе Ақтөбе мемлекеттік медицина институтына құжаттарын тапсырады. Мақсаты — адам денсаулығын қорғауға үлес қосу, елдегі ауру-сырқаудың бетін қайтару жолдарын іздестіру.

Талап тас жарады. Ол алты жыл институт қабырғасындағы студенттік шақты ұдайы ізденістермен өткізеді. Медициналық әдебиеттерді тыңғылықты оқып, ұдайы үйренумен болады. Ал жоғары курстарда салалық бөліністер

Ғажайып ғалым өзінің сексен жас биігіне көтерілместен дүниеден өтті. Асыл ағаның зайыбы Ғалия апа да дәрігер болып, ұзақ жыл елге қызмет етті. Олардың үлкен қызы Алма — тәжірибелі дәрігер. Әлия — медицина ғылымдарының кандидаты. Еркінбек те медицина институтын бітірген, шетінен жоғары дәрежелі мамандар.

Бір кездері Ырғыздан түлеп ұшқан ұлан, кейін қалың ел білетін ауқымда қыран болып қалықтады. Оның медицина саласындағы елеулі еңбегі, ғылыми зерттеулері әлі халық игілігіне пайдаланыла беретіні күмәнсіз.

Нұрмұханбет ДИЯРОВ.